

Kati néni

Horgos, 1952. november.

Szomorú őszi eső permetezett már napok óta. Komor szürkéség ül meg mindent, az eget, a földet, az embereket. Az emberek földreszegett fejjel róják az utat, kerülgetik a pocsolókat. Figyelmesen keresik az átjáróknál a híg pocsolóban a nagy lányomokat, hogy aránylag kevésbé sárosan evickéljenek át a tulsó oldalra.

Én is városi kényességgel válogatok a nyomokban az átjáróknál. De sokszor bele-beleválasztok s még lendülnöm is kell, hogy ne éppen a sár kellős közepébe huppanjak.

Kíséröm, a pirospozsgás, fúrge, beszédes, kis mokány, subarás „Mílán bácsi“ vidáman szeli a sarat, oda se neki. Egy-egy elkeseredett kifakadásra azzal vigasztal, ha Moravicán taposnám a sarat, akkor már rég elvesztettem volna a cipőm a vendég marasztaló sárban. Csak legyenek boldog és hálás, hogy ebben a csúf időben Horgoson kerülgetem a sarat, mert a horgosi sár előbb-utóbb mégis csak leperreg, könnyen megválk a cipőtől, nem olyan ragaszkodó.

Kati nénihez igyekszünk. A falu egyik szép időt megért, nyolcvanotól levő öregasszonyához. Hozzá küldtek. Azt mondják, hogy neki még vannak régi, fiatal lánykori ruhái. Majd ő megmutatja, mit is hordtak régen a lányok meg asszonyok Horgoson.

Az egyik szép tágas fákkal szegett alföldies utcában meg is találjuk Kati néniék csinos, tiszta, szép nagy kőházát. Valahogy Horgoson csak rendes, tiszta, gondozott házakat láttam.

A kapu kilincset lenyomva nagy, tágas paraszt udvar képe tárul elénk. Kutya nincs. Nyugodtan haladunk a tornác felé. A tornácra két asszonyi alak szöszmötöl. Az egyik kicsi, alacsony, kissé hajlott hátú, időtől barázdált arcú, bekötött fejű, ködmönös néni. Kati néni. A másik fiatalabb, éppen csirketisztítással van elfoglalva. Kati néni meg körülötte tipeg, segít neki. Mert még mindig olyan, mint a szűcstű, folyton mozog, tesz-vesz, nincs egy pillanat nyugta, pedig a köszvény már régi-régi ismerőse s nem egy keserves és nehéz pillanatot szerzett neki. A test törődött, de a szeme nem öreg ember szeme. Olyan nyugodt, derűs, bizalomkeltő, kifejező a szeme még mindig, mint fiatal lány korában lehetett.

Míg bemutatkozom és elmondom neki jövetelem célját, csak a szemét nézem, s ez a szem megnyugtat, biztat, azt mondja: „Kerülj beljebb!“, mert a száj azt pergeti egyre gyorsabban, szinte már rikácsolva: „Nincs nekem semmi! Nincs! Nincs! Nincs! Mit akarnak értőlem? Ez az egyetlen ruhám, ami rajtam van! Ez is már ilyen!“ — s mutatja kétfelé húzva kezével a vastag szövethől készült ráncos szoknyáját, hogy meggyőzőn igazáról. De a szeme meghazudtolja az ajkát. Az azt mondja:

„Gyere beljebb, beszéljünk, mesélek én neked mindenről, csak kérdezz!” Fülelem felfogja a hangját, de tekintetem nem tudom levenni a szeméről. A két szempár egybekapcsolódik, olvas egymásból. Ő is megérzi, hogy nem akarok rosszat.

Kérő szavamra kicsit megcsendesedik. majd a tornácról a kissé homályos konyhán át besiet a szobába. Térül-fordul, — szinte látom, pedig én még kinn állok a tornácon és nézem a saros cipőm — már hozza is fekete ünneplő ruháját. Még kicsit morcosan ugyan, de már megengesztelődve. A konyhaajtóból tartja felém a bő, ráncos, fekete szoknyát. Maga elé illeszti a szoknyát, úgy mutatja, hogy milyen is a szabása. Olyan igazán női mozdulatokkal teszi, mintha már nem nyolcvan és egynéhány év húzná a föld felé a gerincét, hanem csak egykorú fiatalasszonyok mutogatnák egymásnak ruháikat. A bő szoknya után a „tanyszerás, buggyos“ újjú blúz kerül sorra. Ezt is úgy nyújtja felém, mintha valami nagy titokba avatna be.

Közben megérkezik Kati néni menyé. Most már ketten kérdezősködünk. Kati néniről lehull a ridegség páncélja, egyszerre csak ott áll előttünk az a Kati néni, akit a jóságos szeme ígért. Kedvesen beinvitál bennünket a szobába. S kicsit bizonytalankodva ide-oda tipeg a már „úrias“, de mindenütt Kati néni sohasem pihenő kezéről tanúskodó szobában. Most már ketten kérjük, s engedérésünknek. A sublót fiókjából azután egymás után kerülnek elő a kincsek. Míg ő a fiókra hajolva bontogatja, göngyöli ki a féltve őrzött ruhákat, blúzokat takarójukból, mi az ablak elé húzódunk, s nézzük a régi-régi fényképeket. Az egyikről egy kérésű, a századforduló divatja szerint öltözött fiatalasszony mosolyog le, mellette még több hasonló öltözetű lány ül. Kati néni az a mosolygós, a jómódú falusi iparos már „úriasodó“ lánya. Elnézem a képet, már többet láttam a faluban, nem csak iparos, de földműves családokban is, s mindegyiknek az a sajátosága, hogy népviseletbe öltözött személy egyiken sincs. Minden fényképen a jómódú polgár vagy polgárosodó paraszt lány vagy legény néz farkasszemet már külsőségeiben is polgári módon a századeleji fotografus lencséjével. Az égőpiros paprika földek, a gazdag szőlőtáblák, a gyümölcsfák roskadozó fák jólétet, biztonságot adtak itt az embereknek, mert majd mindenkinek volt itt földje, .nég az urasági cselédeknek is.

Kati néni két kinyújtott, felénk tárt karján vigyázva emeli, hozza közelebb a gondosan eltett, fekete, prém galléros, szegélyes, háromnegyedes posztó kabátot. A menyé fel is veszi s mikor Kati néni ránéz a régi kabátos menyéire, szeretettől és a visszaemlékezés melegétől csillog a szeme. Az pedig meghatottan simogatja az anyóka arcát. Mindhár munkat valahogy szótlanná tett pár pillanatig ez a jelenet.

A „szatyros“, csipkés, lila karton blúz is kikandikál a fiókból. Az egyik ismerősétől kapta valaha. Ki is vesszük, meg is nézzük gondosan a blúz minden részét. De ekkor már mi is a fiók fölé hajolva lessük, hogy milyen kincsek lappanganak még mélyében és mik kerülnek elő. Ott van az összehajtott, fekete selyem kötő. Ketten is nyúlunk utána, bontogatjuk, magunk elé terítjük. Szép gömbölyű nagy kötő, hogy „jól el tudja kötni magát“ vele a viselője, szépen begallérozva fent a derék-részen, lent körül pedig apró „bandó“ (rakós) díszíti.

Kis, fekete, alig használt ünneplő fityula húzódik meg a kötő mellett a fiókban. Kati néni vigyázó kézzel emeli ki megszokott fészekéből a fejfedőt. Öklére húzva mutogatja a fityula két „lábát“, majd megmutatja, hogy tették a kontyra a papírdobozt, azután a fityulát, s hogy húz-

ták össze és erősítették meg elől a fejen a két lábat. Szép volt az a fejrevaló, szép lehetett valaha Kati néni is! Még néhány viseltesebb is meg lapul a többi ruhadarab mellett, de azok már öreg, kiszolgált jószágok, nem mutogatni valók. Szelid zsörtölődéssel el is rakja őket gyorsan Kati néni.

Közben mi fiatalok eltávolodtunk a fióktól, a szoba közepén állunk, kezünkben egy-egy ruhadarabbal, vizsgálgatjuk, forgatjuk, símogatjuk, próbálgatjuk, ízelgetjük ujjunk hegyével az anyag minőségét s beszélgetünk. Kati néni pedig visszatipeg a fiókhoz, ott matat, rakosgat, méricskéli, hogy mit is mutasson még ennek a kíváncsiskodó városi vá-lakinek. Közben bizonyára azon töpreng, hogy ki fia borja is lehet, mert hát bemutatkozásnál nem igen értette. Nem is töpreng rajta sokáig, mert az árnyékba eső fiókról felpillantva s az ügyent aaposabban szemügyre véve meg is kérdezi: „Ha meg nem sérteném, ki lenne?“ A kapott válasz után némileg megnyugodva csendesen szöszmötöl, tesz-vesz tovább, míg mi közös ismerősök után kutatunk.

Jó öt perc múlva Kati néni egy fehér ruhába hajtogatott csomaggal a karján tart az asztal felé. Ránk sem nézve, áhítatos kézzel bontogatja a takarót. Mi sem tudjuk levenni a szemünket a csomagról, ugyan mi kerül elő belőle. Megilletődött arccal fordul felénk és mondja: „halotti ruhám. Ez még az én kezem mosása. Ebben temessenek el!“ — hagyakozza a halálidézés áhítatával, az elkerülhetetlenbe való belenyugvással és szinte óhajtasával a nyolcvan évnél is idősebb, valaha oly sokat dolgozott, de még mindig pihenni nem akaró öregasszony. Öreg, köszvényes keze remegve, szinte féltő gyöngédséggel nyúl az „örök nyugalom“-ra előkészített ruhadarabokhoz, alsószoknyákhoz, réklikhez. Minket is megfog a hangulat, de hamar lerázzuk magunkról, mint macska az esőt, s ezeket a darabokat is körülforgatjuk. Mikor megint összecsomagoltunk mindent, Kati néni öreg, bütykös, elformátlanodott kezével olyan erősen nyúl az enyém után, hogy szinte meghökkenek, hat ilyen erő van még ebben a csöpp öregasszonyban. Szemembe néz, majd magához húz és homlokon csókol. „Azér mutattam ezt meg magának, lelköm, hogy a halálom órájában közel legyön a családomho!“ Micsoda ősi hit maradványa lehet ez? — vág belém hirtelen. De nem mertem megkérdezni tőle, valahogy annyira szuggesztív erő sugárzott ebben a pillanatban ebből a sír felé ballagó öregasszonyból.

Ettől kezdve erősen szorítva kezem, kivezetett a konyhába. A heverőre telepedtünk. Még ott is kezembe kapaszkodva kezdett el beszélni magáról, a sokat dolgozott, gyermeket óhajtó, de nélkülöző és mások gyermekét felnevelő asszonyról. Egy örömmel, bánattal teli asszonyi sors nyílt meg előttem, egy egyszerű asszony sorsa, aki egész életében dolgozott, s még öreg korában sem tud megpihenni, mert „a munka élte“.

Míg beszélt, Kati néni kinyílt, megfiatalodott. Az öreg, töpörödött test, amelyik mellettem ült, a heverőn, mintha nem is az övé lett volna. Valóban úgy éreztük, mint ahogy a menyé is mondta: „A teste öreg, töpörödött, de a szelleme harminc éves“.

Az idő már sürgetett, Milán bácsi is elunta a várakozást, topogott, köhécselt, búcsút kellett vennem, pedig még szívesen maradtam volna ennek a fiatal szellemű öregasszonynak a társaságában.

Mennem kellett, ki a vigasztalan őszi esőbe, a sárba, az átjárók híg pocsolyájába.

P. O.